

Schulek Tibor nyolcvanéves

„Igen nagy áldást jelentene a nemzetnek, ha igazi nagyjaink értékelésében egyik tudnánk lenni Debrecentől Pannonhalmáig. Bornemisza Péter számára is e könyvön keresztül nem csak a magyar protestantizmus megbecsülését keresem. . . Boldog lennék, ha az olvasónak is olyanféle gazdagodást jelentene ez a könyv, mint amelyet írása jelentett a szerzőnek.”

E sorokkal vezette be Schulek Tibor 1939 tavaszán megjelent és máig minden sorában érvényes Bornemisza-monográfiáját. Eckhardt Sándor Balassi-életrajzai, Varjas Bélának a Balassa-kódexhez írott szövegelemzése és Heltai-esszéje, Tolnai Gábor Bethlen Miklós-tanulmánya mellett Schulek Bornemisza-életrajza ennek az 1939–1945 között nekilendülő, olvasmányosságot tudományossággal ötvöző irodalomtörténeti életrajzirodalomnak legjobb darabja. Az ő eredményeiket és módszereiket fejlesztettük tovább a felszabadulás után.

Módszerem – vallja Schulek Tibor 1938-ban Győrött kiadott doktori értekezésében – „meglehetősen eltér a hasonló természetű egyháztörténeti vagy profán történeti munkáétól. Legnagyobb rész Bornemiszának nagy bőséggel idézett személyes kijelentéseiből, tanításából, önvallomásaiból áll.”

Akkor valóban meghökkentően szokatlan eljárás volt ez; Eckhardt Sándor kísérletezett hasonló módszerrel a Balassi-életrajzban.

Amikor az ötvenes évek közepe táján tisztelettudó elfogódottsággal bekopogtattam Schulek Tibor komáromi lelkési hivatalának ajtaján: magam is „Bornemiszának nagy bőséggel idézett személyes kijelentéseinek, tanításainak, önvallomásainak” bűvkörében éltem és erős kétségek gyötörtek, vajon sikerül-e újabbat és érvényeset írnom Bornemiszaról Schulek Tibor monográfiája után? Bornemisza azonban annyira bűvkörébe vont, és Schulek Tibor könyve is éppen folytathatatlanak tűnő befejezettsége folytán annyira ösztökélt, hogy nekiszántam magam a munkának. Ehhez kértem tanítványként a mester segítségét.

Sohasem feledem azt a baráti szívéllyességet, mellyel a nagycsaládú, sokgondú komáromi evangélikus lelkész azokban a nem könnyű időkben vendégül látott. Önzetlenül bocsátotta rendelkezésemre kutatásainak újabb eredményeit, töprengéseit, feltevéseit és bizonytalanságait. Barátságába fogadott.

Azóta, immár jó harminc esztendőn át, mindig és mindenkinek ezzel a nyájas közvetlenséggel áll rendelkezésére. Gyűlés, ülés, felolvasás, társulati együttlét nem eshet meg nélküle. Irigység és szakmai féltékenység nélkül fogad új eredményeket, azokat is, melyek netán az ő korábbi megállapításait haladják meg.

Egész ember.

Nyolcvanadik születésnapján kívánunk neki tartalmas, boldog, alkotó öregséget, magunknak pedig még néhány olyan szerény, türelmes, mosolygós tudós mestert, mint amilyen ő.

Nemeskürty István

Vajda György Mihály hetvenéves

A magyar irodalomtudomány külföldi elismertsége, a magyar komparatiztika vezető egyéniségeinek szervező és kutató munkája, a magyar és a külföldi irodalomtudomány egymást építő, ösztönző kapcsolata: ha csak ezeket a területeket emlegetjük, már akkor is Vajda György Mihálynak rendkívül

értékes, gyümölcsöző munkásságát idézzük föl. Szerkesztői, szervezői tevékenysége immár több évtizede olyan posztokra állította, ahol eredményesen munkálkodhat a magyar irodalomtudomány nemzetközi kapcsolatainak kiépítésében. Ám ezen túl: a magyar irodalomtudomány *személyes* jellegű érintkezései által irodalmunk népszerűsítése, a magyar irodalom fejlődési tendenciáinak nemzetközi tudomásul vétele is részét alkotja annak a messze gyűrűző hatásnak, amely Vajda György Mihály munkássága nyomán a nemzetközi szakirodalomban megfigyelhető. Akár Heine és Petőfi viszonyáról ír, akár Madách Imre életművének európai összefüggéseit tárgyalja, akár Csokonai költői attitűdjére vet egy pillantást a neoklasszicista irányzat aspektusából, az alapvetően összehasonlító módszer cél-szerűnek bizonyuló alkalmazása mellett, a magyar irodalom tágabb környezetének bemutatásával szolgálja mind a tágabb környezet, mind a magyar irodalom jobb ismeretét. Nem kevésbé hasznosak az olyan típusú tanulmányok, mint amilyeneket nemzetközi vállalkozások magyar résztvevőjeként a magyar irodalom egyes korszakairól írt. Hadd említsük a Wiesbadenben 1976-ban megjelent *Neues Handbuch der Literaturwissenschaft* c. kézikönyv 19. kötetében publikált fejezetet a magyar irodalom 1905–1918 közötti periódusáról. Ma még aligha tudjuk méltóképpen felbecsülni a Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság komparatistikai sorozatát; a felvilágosodástól a romantikáig terjedő időszak költészettörténeti kötetét szerkesztette Vajda György Mihály, de az expresszionizmusról, a századfordulóról, a szimbolizmusról szóló kötetek munkájában is részt vett. A nemzetközi irodalmi–művészeti áramlatok magyar vonatkozásai, jelentős költői sosem kerülnek el figyelmét. Mint ahogy a magyar komparatistika történetét Vajda György Mihály úgy írta meg, hogy ez a magyar és a nemzetközi tudománytörténeti áramlatok találkozásának, egymásra hatásának és ezáltal egy diszciplína önállósulásának, „nagykorúságának” lett becses dokumentuma. Vajdának ezt az eredetileg magyarul megjelent dolgozatát, később franciául és angolul is közzétette, s a nemzetközi szakirodalomban többször idézett alapvető értekezésékként tartják számon.

Vajda György Mihály „Az egyezményesek” c. 1937-es doktori disszertációjával még csak egy „fejezet”-et írt meg a „magyar filozófia történetéből”. Ám már ekkor kitekintett a művelődéstörténetileg is érdekes vonatkozások felé, beleágyazta az egyezményesek filozófiai vitáit a rokon diszciplínák fejlődésébe. Azóta is jellemzi munkásságát a filozófia, az irodalom, a társadalmi és művészeti kapcsolatok, korszakot alkotó együttesének pontos leírására való törekvése. Komparatista beállítottsága, a magyar komparatistika hagyományainak (pl. Meltzl Hugóéna) vállalása elősegíti e törekvését. Hetvenedik születésnapján a „szokásos” jókívánságok mellett e törekvésének mind több eredményét kívánjuk Neki – és irodalomtudományunknak.

Fried István

Rába György hatvanéves

Lapunk jellege arra kötelez, hogy abból a gazdag életműből, melyet Rába György neve jelöl, az irodalomtörténetíróra figyeljek. Magát Rábát óhatatlanul megcsonkítja ez a parcellázás, bennünk viszont szakmánk szerencsés tudatosíthatja. Azt a különös tény, hogy nemzedékéből Ő az egyetlen, aki költő léte tudományunk legkeményebb törvényeit is állva, szaktudósként is elsőrendűt alkotott. Nagyon valószínű, hogy az objektív tárgyiaság, mely líráját meghatározza, mint szemlélet és magatartásforma, kedvezett is ennek a tudományosságnak. A vélemények és állásfoglalások kinyilatkoztató, hirdető stílusával szemben kedve telhetett a filológia tárgyyszerű műveleteiben. Vonzalmainak érzékenységét ólomköpenyként védhette az elemzésből kifejlő bizonyítás. Inkább érezzék nehéznek, túlságosan is tudományosnak, hogysem meggyőződése valahol pórén maradjon. Alighanem ez a stratégia rejlik a mögött a szívósság és fegyelem mögött, mely Rába irodalomtörténeti műveit jellemzi.

A tudományosság azonban, ha igazi, mint a Rába György tudományossága, sohasem csupán lele a lélek mélyebb hajlamainak, hanem tápláléka is. Az igazság kiderítésének fegyelmezett szenvedélye az irodalomtudományban érzékenység, tehetség, műveltség és erkölcs remek műhelyeihez juthat. Szembeötlő, hogy Rába valamennyiben mestervizsgát tett, s valamennyiben folyamatosan időzik.

Legfeltűnőbb, hogy a filológiai alaputatásokat sem bízta másra. Minden kész eredményt ismer, de minden témában talál felderítetlen adatokat. Első jelentős művében, a *Szép hűtlenekben* (Bp. 1969.) Kosztolányi, Babits, Tóth Árpád műfordításainak forrásait, a kapcsolatok életrajzi szálait is feltéjtve halad a fordítás jellegének mélyebb meghatározói: az egyéniség sajátos stílusa felé. Munkája

természetesen a szövegelemzésben tetőzik, de igazolását sokfelől szerzi. – Még a Szabó Lőrincről írott népszerűsítő könyvében is (*Szabó Lőrinc*. Bp. 1972.) friss dokumentációhoz folyamodik, ha kényes kérdésben kell állást foglalnia. S az ilyen eljárásokban sem a pro vagy contra gesztusát fokozza fel, hanem a költőiség minőségének felismerésébe torkoll vizsgálódása. Mert elsősorban mindig ez érdekli. Ettől lesz módszere *poétikai* természetű.

Ennek köszönheti, hogy legnagyobb vállalkozásában, a Babits Mihály költészetének első nagy szakaszát tárgyaló könyvében (*Babits Mihály költészete*. Bp. 1981.) a filozófiai inspirációk bonyolult szövevényéből: a Jammes-hoz, Schopenhauerhoz, Nietzschehez, Bergsonhoz, Kanthoz vezető szálak felfejtéséből három új poétikai jelleg felismeréséhez ér. S ebben a rétegzett képben a fonákjukról látott babitsi vonások színükről bontakoznak ki: a formalizmus formakultúráként, az öncélúság önelemzéseként, az élményszegénység gondolati élményként.

Semmi kétség, a Nyugat nagy költőinek életművét, kivált a Babitsét, Rába eredményei nélkül már nem lehet más szemléletű szintézisbe sem elhelyezni. Ez a szembesítő munka még hátra van, de Rábát – noha 60 éve alkalmából köszöntjük – még ereje teljében találhatja, ha elkezdődik. Magam más költőeszmények vonzásában tanultam a mesterséget, de tanúsíthatom – húsz éves együttműködés alapján –, Rába Györggyel úgy lehet vitatkozni, hogy a másik álláspont tisztelete csak mélyülhet a vitatkozókban.

Kiss Ferenc

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Кирай, Э.</i> : Поэтические понятия в предисловии к сборнику М. Зрини «Русалка»	277
<i>Маргочи, И.</i> : Состояние историко-литературной традиции во второй половине XVIII века	291
<i>Сили, Й.</i> : Внутренний мир произведения (Динамическая структура антропоморфического отражения в <i>Эстетике</i> Д. Лукача)	309

Краткие сообщения

<i>Немешкюрти, Х.</i> : Диалог о Миклоше Зрини и Венгрии, написанный в 1664 году одним из последователей Эразма	321
<i>Лендель, А.</i> : Из истории сегедских связей издания «Сеп со»	327

Документация

<i>Янкович, Й.</i> : Неизвестное письмо Яноша Римаи к Петеру Реваи	337
<i>Ф. Чанак, Д.</i> : Считавшееся утерянным предисловие Йожеера Пецели к своему переводу «Занра» Вольтера	339
<i>Лукачи, Ш.</i> : Неизвестное заявление Ф. Кёльчечен	350
<i>Тидренчель, Ш.</i> : Архив Культурного кружка им. Д. Беншенъен комитата Сабольч	351

Мастерская

<i>Палфи, А.</i> — <i>Турчань, П.</i> : Толди Я. Араня и история венгерского стихосложения	361
--	-----

Обзор

Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadi e Illuminismo (<i>Пал, Й.</i>)	372
Исследования второй половины XIX века (<i>Имре, Л.</i>)	374
Имре Бата: Рядом с Шандором Верешом (<i>Бакони Ковач, И.</i>)	376
Имре Черепальви: Записки книгоиздателя (<i>Мико, К.</i>)	378
Гергей Дьендьешен: Портреты венгерского средневековья (<i>Шарбак, Г.</i>)	382

Хроника

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetés bejelenthető az Akadémiai Kiadónál (1363 Budapest V., Alkotmány utca 21. Telefon: 111-010).

Példányonként beszerezhető: az Akadémiai Könyvesboltban (1368 Budapest V., Váci utca 22. Telefon: 185-881), a KHI Hírlapboltjában (1055 Budapest V., Bajcsy Zsilinszky út 76. Telefon: 116-269) és minden nagyobb árusítóhelyen.

Előfizetési díj egy évre: 114 Ft

1 szám ára: 19 Ft

Külföldön terjeszti a KULTURA Külkereskedelmi Vállalat,
H-1389 Budapest, Pf. 149.

Ára: 19 Ft

Előfizetés egy évre: 114 Ft

ISSN 0021-1486

SOMMAIRE

- Király, E.*: Notions de poétique dans la préface du volume de Zrínyi, intitulé «Syrena» 277
Margócsy, I.: La situation de la tradition d'histoire littéraire dans le seconde moitié du XVIIIe siècle 291
Szili, J.: Le monde intérieur de la création (La structure dynamique de la réflexion anthropomorphisante dans *La caractéristique de l'esthétique* de György Lukács) 309

Bulletin

- Nemeskürty, H.*: Un dialogue érasmien sur Miklós Zrínyi et la Hongrie de l'année 1664 321
Lengyel, A.: De l'histoire des relations de la revue Szép Szó avec Szeged 327

Documents

- Jankovics, J.*: Une lettre inconnue de János Rimay à Péter Révay 337
P. Csanak, D.: La préface, censée perdue, de József Péczeli, à la traduction de Zaÿre de Voltaire 339
Lukácsy, S.: Une requête inconnue de Kölcsey 350
Tidrenczel, S.: Le recueil d'épîtres du Cercle Culturel György Bessenyei du Comitatus Szabolcs 351

Atelier

- Pálfi, Á.*—*Turcsányi, P.*: Toldi de János Arany et l'histoire de la versification hongroise 361

Revue

- Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo. (*Pál, J.*) 372
Études sur la seconde moitié du XIXe siècle. (*Imre, L.*) 374
Bata, Imre: Autour de Sándor Weöres (*Bakonyi (Kovács), I.*) 376
Cserépfalvi, Imre: Les notes d'un éditeur (*Mikó, K.*) 378
Gyöngyösi, Gergely: Visages du moyen âge hongrois (*Sarbak, G.*) 382

Chronique

